

ZESZYT NR 10 (2015)



ekonomia

międzynarodowa

<https://doi.org/10.18778/2082-4440.10.01>

Ekonomia Międzynarodowa
Nr 10 (2015)

Wydawca: Uniwersytet Łódzki
(Publisher: University of Lodz)

www.ekonomia-m.pl

ISSN: 2082-4440 – wydanie papierowe (paper edition)

ISSN: 2300-6005 – wydanie elektroniczne (electronic edition)

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją referencyjną
(Electronic edition is the reference version of the journal)



Od Mao Zedonga do Xi Jinpinga. Cechy, cele, kierunki i narzędzia zagranicznej polityki gospodarczej Chińskiej Republiki Ludowej

Katarzyna Twarowska*

Wstęp

Rola Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) na arenie międzynarodowej dynamicznie się zmienia. Jeszcze nie tak dawno kraj ten – uzależniony od inwestycji zagranicznych oraz dostępu do technologii – był biorcą pomocy. Obecnie to Chiny¹ stają się czołowym inwestorem oraz eksporterem nowoczesnych osiągnięć technologicznych. Wzrost siły gospodarczej przekłada się również na umocnienie pozycji politycznej ChRL – przywódcy kraju coraz odważniej bronią własnych racji oraz interesów kraju na świecie.

Potencjał zarówno gospodarczy, jak i polityczny Chin rośnie. Szacuje się, że w 2014 r. Chiny będą największą pod względem PKB (PPP) gospodarką na świecie² (wykres 1). Mieszkańcy Chin stanowią ponad 19% ludności świata, co plasuje kraj na pierwszym miejscu³.

Michael Snyder⁴ wskazuje inne dziedziny, w których Chiny zajmują pozycję światowego lidera; Chiny od lat są największym eksporterem na świecie, liderem w produkcji energii słonecznej i wiatrowej, największym producentem złota, mają też największą liczbę doktoratów technicznych, coraz więcej patentów i publika-

* Katarzyna Twarowska – mgr, asystent w Katedrze Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). W artykule zostały wykorzystane fragmenty pracy dyplomowej pt. *Od Mao Zedonga do Xi Jinpinga. Polityka zagraniczna ChRL – cechy, cele, kierunki, narzędzia* (Studium Polityki Zagranicznej AKADEMIA PISM, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych).

¹ W opracowaniu używa się zamiennie określenia Chińska Republika Ludowa i Chiny, mimo że obecnie dwa państwa uznają się za prawowitych depozytariuszy chińskiej państwowości: Chińska Republika Ludowa i Republika Chińska na Tajwanie.

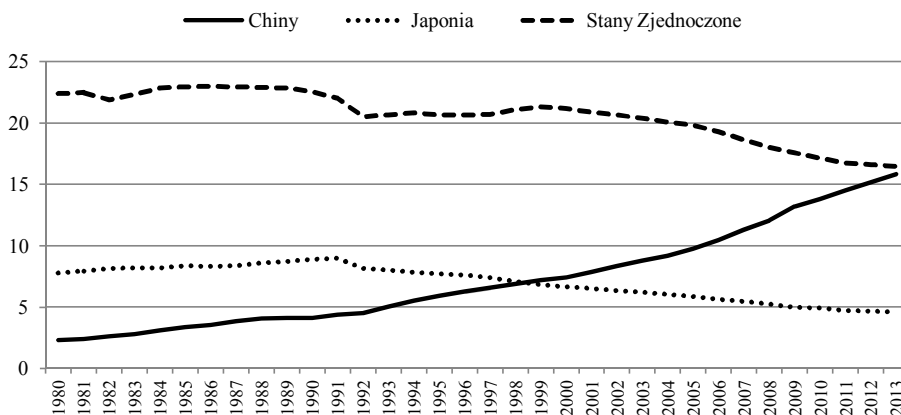
² Wykorzystując metodę, która bazuje na rynkowych kursach wymiany, można powiedzieć, że nadal największą gospodarką są Stany Zjednoczone, a Chiny to 55–60% gospodarki amerykańskiej.

³ OECD, OECD.StatExtracts, <http://stats.oecd.org> (data dostępu: 08.11.2014).

⁴ Snyder M., *The American Dream*, www.thedailysheep.com/not-just-the-largest-economy-here-are-26-other-ways-china-has-surpassed-america_102014#sthash.wrF012Yk.dpuf (data dostępu: 09.10.2014).

cji naukowych, największy rynek sprzedaży samochodów i posiadają największe rezerwy walutowe na świecie.

Wykres 1. Udział Chin, Stanów Zjednoczonych i Japonii w światowym PKB (PPP) w latach 1980–2013



Źródło: opracowanie własne na podstawie: International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, October 2014, www.imf.org (data dostępu: 07.11.2014).

Chiny zwiększają swoją przywódczą rolę wśród państw rozwijających się przede wszystkim w Azji, ale ich znaczenie zdecydowanie wykracza poza ten region; stały się ważnym graczem światowym, który konsekwentnie kreuje się na przewidywalnego i poważnego uczestnika światowej gospodarki, odpowiedzialnego za przyszłość stosunków międzynarodowych.

Fakt, że Chiny mają decydujący wpływ na kształt współczesnych globalnych stosunków gospodarczych i międzynarodowego podziału pracy, a znaczenie tego kraju w gospodarce światowej wzrasta, stał się przesłanką przygotowania niniejszego opracowania, którego celem jest ocenienie zagranicznej polityki gospodarczej ChRL oraz wskazanie konsekwencji tej polityki dla pozycji Chin na arenie międzynarodowej. W pracy przeprowadzono krytyczne studia literatury naukowej, a stawiane tezy poparto analizą danych empirycznych dotyczących lat 1949 – 2014.

Ewolucja i cele zagranicznej polityki gospodarczej Chin

Chiny zawdzięczają swoją obecną pozycję na arenie międzynarodowej wielu czynnikom. Bardzo ważną rolę odegrały osoby zarządzające krajem, kilku przywódców zasługuje na szczególną uwagę. Powstanie Chińskiej Republiki Ludowej zostało ogłoszone 1 października 1949 r. przez Mao Zedonga⁵, który po zdobyciu

⁵ Di H., *The Most Respected Enemy: Mao Zedong's Perception of the United States*, Cambridge University Press on behalf of the School of Oriental and African Studies, „The China Quarterly” nr 137 (marzec 1994), 144–158.

władzy zapoczątkował przebudowę systemu gospodarczego i społecznego Chin procesem kolektywizacji. Z kolei Deng Xiaoping to ojciec komunistycznego kapitalizmu w Państwie Środka, który przeprowadził szereg reform gospodarczych. Można byłoby wymienić jeszcze licznych przywódców; listę zamykałby obecny Przewodniczący Chińskiej Republiki Ludowej (od 2013 r.) – Xi Jinping (od 2012 r. sekretarz generalny KPCh).

Od początku istnienia ChRL priorytetowym celem polityki wewnętrznej i zagranicznej była obrona suwerenności oraz integralności terytorialnej kraju. W pierwszej dekadzie po powstaniu Chińskiej Republiki Ludowej polityka zagraniczna państwa koncentrowała się głównie na konsolidacji oraz współpracy w ramach bloku wschodniego. Najbardziej spektakularnym przejawem takiego kierunku w polityce było uczestnictwo chińskich wojsk w wojnie koreańskiej w latach 1950–1953. Zmiana nastawienia w chińskiej polityce zagranicznej nastąpiła jednak już pod koniec lat 50., wraz z narastaniem chińsko-radzieckiej rywalizacji o przewodnictwo wśród państw rozwijających się, a przede wszystkim wśród krajów komunistycznych⁶. Konflikt chińsko-radziecki doprowadził nawet do krwawych starć granicznych w 1969 r.

W 1954 r. Chiny i Indie ogłosiły pięć zasad stosunków międzynarodowych (zasady zostały przyjęte w 1955 r.)⁷:

1. wzajemne poszanowanie integralności terytorialnej i suwerenności,
2. wzajemna nieagresja,
3. wzajemna nieingerencja w sprawy wewnętrzne,
4. równość i wzajemne korzyści,
5. pokojowe współistnienie.

Zasady te są dowodem rosnących aspiracji ChRL do odgrywania wiodącej roli wśród państw rozwijających się, głównie w Azji i Afryce⁸. Zasady te do dziś pozostają podstawowymi zasadami polityki zagranicznej Państwa Środka.

Relacje między Chinami a Indiami jednak pogorszyły się i w 1962 r. oba kraje stoczyły miesięczną wojnę graniczną. Od tamtego momentu kraje te uważają się za głównych rywali na arenie regionalnej (Chiny zawiązały trwający nadal sojusz z Pakistanem przeciwko Indiom).

Od połowy lat 60. XX w. Chiny zaczęły otwierać się na stosunki dyplomatyczne z państwami zachodnimi. Proces ten został zapoczątkowany przez nawiązanie stosunków z Francją w 1964 r., a kulminacją stało się znormalizowanie relacji z USA (zapoczątkowane w 1971 r. formalnie, stosunki dyplomatyczne zostały

⁶ Pollack J.D., Salomon R.H., *The Sino-Soviet Conflict and American Security Concerns*, „The Rand Paper Series”, P-6288, 1979, s. 1–7.

⁷ Kalha R.S., *Panchsheel – The Five Principles of Peaceful Co-Existence*, Indian Council of World Affairs, New Delhi 25.07.2014, s. 2.

⁸ Chi-Kwan M., *Americ's response to the Chinese communist peaceful coexistence initiative, 1954–1957*, University of Hong Kong 1996.

nawiązane 1 stycznia 1979 r.)⁹. Istotne było również znormalizowanie w 1972 r. stosunków chińsko-japońskich¹⁰.

Koniec lat 70. to okres polityki reform i modernizacji kraju oraz stopniowego otwarcia gospodarki chińskiej na handel i inwestycje zagraniczne. Przejawem wzrostu roli oraz zaangażowania międzynarodowego Chin było obwieszczenie przez Deng Xiaopinga w 1974 r. teorii trzech światów (*three worlds theory*)¹¹. Zgodnie z tą teorią system międzynarodowy składa się z „trzech światów”:

1. rywalizujących ze sobą supermocarstw (USA i ZSRR),
2. państw rozwiniętych,
3. Trzeciego Świata (państw rozwijających się z różnych regionów świata).

Deng Xiaoping oświadczył, że Chiny należą do Trzeciego Świata, wykluczył dążenie kraju do bycia supermocarstwem i hegemonem. Takie pokojowe stanowisko, odrzucające czyjąkolwiek dominację na arenie międzynarodowej oraz stawiające Chiny w gronie krajów rozwijających się, nadal jest centralnym elementem współczesnej polityki zagranicznej ChRL, która w ostatnich latach była jednak wyraźnie asertywniejsza.

Przełomowym wydarzeniem w historii Chin było wprowadzenie w 1978 r. przez Deng Xiaopinga programu ambitnych reform gospodarczych¹². Zmiany polegały na liberalizacji wymiany na rynku wewnętrznym i otwarciu gospodarki dla podmiotów zagranicznych, reformie prawa i systemu finansowego, zmianie w strukturze własnościowej przedsiębiorstw oraz w systemie edukacji i opieki społecznej¹³. Reformy te przyczyniły się do otwarcia Chin i włączenia kraju w system gospodarki światowej.

Obserwując poczynania chińskich polityków, można dojść do wniosku, że Chiny nie zamierzają odgrywać na arenie międzynarodowej roli drugich Stanów Zjednoczonych. Chiny dbają przede wszystkim o własne interesy, a nie regionalne czy globalne. Kraj ten nie ma potrzeby podtrzymywania własnymi siłami międzynarodowego systemu, który został stworzony przez Amerykę, chociaż czerpie spore korzyści z jego istnienia.

⁹ *China – U.S. Relations*, Embassy of the People’s Republic of China in the United States of America, www.china-embassy.org/eng/zmgxs/ocusr/t946195.htm (data dostępu: 10.11.2014).

¹⁰ *Resumption of Sino-Japanese diplomatic relations*, Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18010.shtml (data dostępu: 10.11.2014).

¹¹ Gillespie S., *Diplomacy on a south-south dimension: The legacy of Mao’s three-worlds theory and the evolution of Sino-African relations*, *Diplomacy on a South-South Dimension*, Intercultural Communication and Diplomacy, www.diplomacy.edu/sites/default/files/IC%20and%20Diplomacy%20%28FINAL%29_Part8.pdf, s. 123.

¹² Shirk S.L., *Competition for Power and Challenges of Reform in post-Deng China*, University of California, San Diego 1996, s. 1.

¹³ Gang F., Perkins D.H., Sabin L., *People’s Republic of China: Economic performance and prospects*, „Asian Development Review”, 15(2) 1997, s. 43–85.

Narzędzia realizacji zagranicznej polityki gospodarczej Chin

W literaturze przedmiotu można znaleźć podział instrumentów polityki zagranicznej na¹⁴: polityczne, ekonomiczne, wojskowe, psychospołeczne, normatywne i inne. Instrumenty polityczne nadal są istotne, jednak instrumenty gospodarcze w przypadku Chin, jako rosnącej potęgi gospodarczej, mają dominujące znaczenie¹⁵.

Wśród istotnych środków gospodarczych można wskazać politykę wspierania ekspansji zagranicznej chińskich firm (eksport, inwestycje zagraniczne). Eksport od lat pozostaje siłą napędzającą gospodarkę tego kraju. Istotnym czynnikiem przewagi konkurencyjnej chińskiego eksportu jest cena, będąca rezultatem zarówno charakterystyki samego Państwa Środka i dokonującej się w nim transformacji systemowej, jak i polityki ekonomicznej. Niskie ceny chińskiego eksportu są efektem polityki kursu walutowego¹⁶ oraz niewielkich kosztów pracy¹⁷. System stałego kursu walutowego sprzyja rozwojowi handlu Państwa Środka, ponieważ praktycznie eliminuje ryzyko kursu walutowego, a utrzymywanie niedowartościowania renminbi przez interwencje banku centralnego Chin (Ludowego Banku Chin) na rynku walutowym poprawia konkurencyjność cenową eksportu oraz prowadzi do akumulacji rezerw walutowych¹⁸. Interwencje banku centralnego na rynku walutowym powstrzymujące aprecjację renminbi mogą być wręcz utożsamiane z subsydiowaniem eksportu, a dynamiczny wzrost eksportu prowadzi do przyspieszenia wzrostu gospodarczego. Oparta na cenie przewaga konkurencyjna eksportu jest wspierana również przez inne dziedziny polityki gospodarczej Chin. Uwalniając ceny w ramach procesu transformacji, nie uwolniono cen surowców i czynników produkcji, więc ceny energii, paliw, wody, ziemi i niektórych surowców pozostają pod kontrolą państwa i są utrzymywane na niskim poziomie, co również może być traktowane jako forma wspierania eksportu. Do pośredniego subsydiowania eksportu można ponadto zaliczyć dostępność tanich kredytów udzielanych przez banki państwowe, które stanowią siłę dominująca w sektorze bankowym. Rozwojowi eksportu sprzyjają również luźna polityka ekologiczna oraz nieprzestrzeganie praw pracowniczych.

¹⁴ Halizak E., Kuźniar R., *Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006.

¹⁵ Wocheń K., *Ekspansja firm chińskich jako instrument realizacji polityki zagranicznej Państwa Środka. Rosnąca rola chińskich korporacji w wybranych regionach świata* [w:] Pietrasiak M., Kamiński T. (red), *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Łódź 2012, s. 32.

¹⁶ Rząd Chińskiej Republiki Ludowej prowadzi celową politykę niedowartościowania waluty krajowej – RNB (renminbi, potocznie yuan). Polityka kursu walutowego Chin odgrywa szczególną rolę w tworzeniu współczesnej globalnej nierównowagi płatniczej.

¹⁷ Augustyniak D., Piekarska A., *Chińska polityka kursowa a problem globalnej nierównowagi finansowej* [w:] Pietrasiak M., Kamiński T. (red), *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Łódź 2012, s. 21.

¹⁸ Skopiec D.A., *Polityka kursu walutowego Chin jako czynnik globalnej nierównowagi płatniczej*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2013, s. 139–244.

Chiny prowadzą ekspansję zagraniczną, budując sieć korporacyjnych i inwestycyjnych powiązań, których siła jest istotnie większa niż siła powiązań politycznych. Rozwój Chin odbywa się we wszystkich sektorach gospodarki, na wszystkich szerokościach geograficznych, a realizowany jest przez miliony chińskich firm, a nie polityczne sojusze Państwa Środka¹⁹.

Nie ulega jednak wątpliwości, że Chiny są również siłą militarną. W wydanym przez Pentagon w 2006 r. *Quadrennial Defense Review Report*²⁰ znalazło się stwierdzenie, że to właśnie Chiny są państwem o największym potencjale, jeśli chodzi o konkurowanie z USA w dziedzinie militarnej.

Chiny wykorzystują również instrumenty psychospołeczne, takie jak promocja kultury oraz nauki. Narzędzia te służą budowaniu prestiżu i kształtowaniu korzystnego wizerunku państwa na scenie międzynarodowej. Dzięki takim działaniom Chiny dążą do zjednania sobie innych społeczeństw oraz tworzenia warunków umożliwiających wywieranie wpływu politycznego²¹.

Uczestnictwo Chin w międzynarodowych organizacjach gospodarczych jako element realizacji polityki zagranicznej

Postępujące od lat 70. otwarcie Chin włączyło ten kraj w system gospodarki światowej. W październiku 1971 r. Chińska Republika Ludowa została przyjęta do ONZ (zamiast Republiki Chińskiej na Tajwanie²²), zajmując tym samym stałe miejsce w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, i szybko zaczęła zyskiwać coraz powszechniejsze uznanie międzynarodowe. Od 1980 r. ChRL ma swoich przedstawicieli w Banku Światowym²³ i Międzynarodowym Funduszu Walutowym (IMF)²⁴. Przystąpienie do Światowej Organizacji Handlu (WTO) w grudniu 2001 r.²⁵ przyspieszyło integrację z gospodarką światową. Chiny zawierają ponadto liczne porozumienia i umowy o współpracy gospodarczej z poszczególnymi krajami oraz ugrupowaniami gospodarczymi. W 1997 r. ChRL rozpoczęła dialog ze Stowarzyszeniem Państw Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), a 2004 r. podpisała porozumienie w sprawie utworzenia do 2015 r. największej na świecie

¹⁹ Wocheń K., op.cit., s. 32.

²⁰ *Quadrennial Defense Review Report*, Department of Defense, Pentagon, Washington DC, 06.02.2006, www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf (data dostępu: 10.11.2014).

²¹ Wocheń K., op.cit., s. 32–33.

²² Tieh S., *China in the UN: United with Other Nations?*, „Stanford Journal of Asian Affairs” 4(1) 2004, s. 19–28.

²³ www.worldbank.org/en/country/china (data dostępu: 10.11.2014).

²⁴ Chiny są członkiem IMF od 27.12.1945 r. (www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm).

²⁵ www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm.

strefy wolnego handlu. Chiny są również członkami APEC (*Asia-Pacific Economic Cooperation*)²⁶ i liberalizują swoją wymianę handlową.

ChRL, Brazylia, Indie i Rosja, jako państwa rozwijające się, z największym potencjałem, zawiązały ugrupowanie BRIC²⁷ (pierwszy szczyt przywódców zorganizowano w czerwcu 2009 r.). Chiny stały się ponadto wiodącym członkiem Grupy G-20, która od końca 2008 r. zaczęła uzyskiwać decydujący głos w sprawach światowej gospodarki.

Wzrost powiązań z gospodarką światową znalazł odzwierciedlenie w rosnącej pozycji Chin na arenie międzynarodowej. Z zamkniętego, mało znaczącego i zacofanego gospodarczo kraju przekształciły się w lidera gospodarki azjatyckiej, a następnie – światowej²⁸.

Rosnący potencjał gospodarczy Chin jako efekt skutecznej polityki Chin

W 1980 r. Chiny były dziesiątym co do wielkości krajem na świecie (wg PKB PPP). Już 10 lat później Chiny były piątką gospodarką na świecie, a w 1991 r. wyprzedziły Francję, zajmując czwarte miejsce. W 1994 r. wyprzedziły Niemcy, stając się trzecią gospodarką, a w 1999 r. – Japonię i od tego roku zajmują drugie miejsce. Prognozy MFW wskazują, że w 2014 r. PKB Chin będzie wyższe niż Stanów Zjednoczonych, a udział Chin w światowym PKB w 2019 r. wzrośnie do 18,73% (tab. 1).

Tabela 1. Największe gospodarki na świecie wg PKB PPP w latach 1980–2019

	1980	1991	1994	1999	2013	2014	2019
1	USA 22,37%	USA 22,03%	USA 20,84%	USA 21,33%	USA 16,45%	Chiny 16,48%	Chiny 18,73%
2	Japonia 7,79%	Japonia 8,99%	Japonia 7,82%	Chiny 7,19%	Chiny 15,84%	USA 16,28%	USA 15,44%
3	Niemcy 6,54%	Niemcy 6,12%	Chiny 5,53%	Japonia 6,83%	Indie 6,65%	Indie 6,80%	Indie 7,70%

²⁶ Chiny przystąpiły do APEC 12–14 listopada 1991 r. (www.apec.org/About-Us/About-APEC/Member-Economies.aspx).

²⁷ Określenie BRIC zostało po raz pierwszy użyte przez Jima O’Neilla w publikacji *Building Better Economic BRICs* opublikowanej w listopadzie 2001 r., a następnie rozpowszechnione w 2003 r., dzięki ogłoszonej przez Goldman Sachs prognozie, z której wynikało, że do połowy XXI w. kraje te będą potęgami światowymi. Po raz pierwszy jako BRIC państwa te spotkały się na szczepku ministerstw spraw zagranicznych podczas Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w 2006 r. W 2011 r. BRIC zostało rozszerzone o Republikę Południowej Afryki (BRICS). Kraje BRICS nie tworzą sojuszu politycznego ani formalnego stowarzyszenia handlu (www.brics5.co.za/about-brics).

²⁸ Białowas T., *Dynamika i wzrost znaczenia Chin w gospodarce światowej* [w:] B. Mucha-Leszko (red.), *Współczesna gospodarka światowa – główne centra gospodarcze*, UMCS, Lublin 2005, s. 301–319.

	1980	1991	1994	1999	2013	2014	2019
4	Francja 4,52%	Chiny 4,39%	Niemcy 5,39%	Niemcy 4,89%	Japonia 4,58%	Japonia 4,48%	Japonia 3,85%
5	Włochy 4,46%	Francja 4,15%	Indie 3,82%	Indie 4,46%	Niemcy 3,45%	Niemcy 3,39%	Niemcy 3,00%
6	Brazylia 4,33%	Włochy 4,07%	Francja 3,66%	Francja 3,49%	Rosja 3,43%	Rosja 3,33%	Rosja 2,96%
7	W. Bryt. 3,39%	Indie 3,79%	Włochy 3,56%	Włochy 3,26%	Brazylia 2,96%	Brazylia 2,87%	Brazylia 2,67%
8	Indie 3,04%	Brazylia 3,62%	Brazylia 3,39%	Brazylia 3,15%	Francja 2,49%	Francja 2,42%	Indonezja 2,61%
9	Meksyk 3,04%	W. Bryt. 3,22%	W. Bryt. 3,03%	W. Bryt. 3,03%	Indonezja 2,34%	Indonezja 2,39%	Francja 2,16%
10	Chiny 2,33%	Meksyk 2,71%	Meksyk 2,58%	Meksyk 2,48%	W. Bryt. 2,28%	W. Bryt. 2,28%	W. Bryt. 2,12%

Prognoza dla lat 2014–2019.

Źródło: International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, October 2014, www.imf.org [data dostępu: 07.11.2014].

Duże tempo wzrostu gospodarczego w Chinach jest efektem kilku czynników: wysokiego poziomu inwestycji i oszczędności, postępu technicznego i zmian technologicznych w produkcji ponoszących wydajność przemysłu, wysokiego poziomu popytu wewnętrznego i zagranicznego oraz dynamicznego rozwoju handlu zagranicznego i zagranicznych inwestycji bezpośrednich.

Istotnym powodem wzrostu gospodarczego Chin jest bardzo wysoka akumulacja kapitału. Stopa inwestycji (stosunek inwestycji do PKB) w Chinach wynosiła w 2013 r. 48%. W porównaniu z innymi gospodarkami jest to wysoka wartość; np. w USA inwestycje stanowiły 19% PKB²⁹. W tabeli 2 zaprezentowano najważniejsze wskaźniki kondycji gospodarki Chin i Stanów Zjednoczonych.

Tabela 2. Wybrane wskaźniki kondycji gospodarki Chin i Stanów Zjednoczonych w latach 1980–2013

Wskaźniki	1980– –1985	1985– –1992	1993– –2001	2002– –2013	2012	2013
Chiny						
PKB (ceny bieżące; mld USD)	304,13	393,25	945,98	4534,10	8386,68	9469,12
Dynamika PKB (ceny stałe; %)	10,30	9,56	9,94	10,11	7,65	7,70
Stopa bezrobocia (%)	2,98	2,19	3,03	4,14	4,10	4,10
Eksport towarów (dynamika; %)	b.d.	b.d.	14,87	16,13	6,83	9,61

²⁹ International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, październik 2014, www.imf.org (data dostępu: 07.11.2014).

Wskaźniki	1980– –1985	1985– –1992	1993– –2001	2002– –2013	2012	2013
Import towarów (dynamika; %)	b.d.	b.d.	17,13	14,44	7,21	9,26
Bilans obrotów iejących (mld USD)	b.d.	b.d.	26,16	191,73	215,39	182,81
Bilans obrotów biejących (% PKB)	b.d.	b.d.	2,41	4,76	2,57	1,93
Inflacja (CPI; %)	b.d.	41,42	75,07	94,42	108,19	111,03
Inwestycje (% PKB)	34,07	36,46	38,11	44,12	47,75	47,79
Oszczędności narodo- we brutto (% PKB)	33,71	36,41	39,50	48,88	50,32	49,72
Stany Zjednoczone						
PKB (ceny bieżące; mld USD)	3574,00	5426,29	8690,73	14 061,76	16 163,15	16 768,05
Dynamika PKB (ceny stałe; %)	2,76	3,06	3,55	1,81	2,32	2,22
Stopa bezrobocia (%)	8,13	6,38	5,15	6,72	8,08	7,35
Eksport towarów (dynamika; %)	1,76	9,14	6,46	4,39	3,65	2,83
Import towarów (dynamika; %)	6,03	5,29	10,08	3,21	2,12	0,93
Bilans obrotów biejących (mld USD)	–41,56	–96,79	–211,35	–559,64	–460,75	–400,26
Bilans obrotów biejących (% PKB)	–1,01	–1,92	–2,30	–4,07	–2,85	–2,39
Inflacja (CPI; %)	96,83	122,53	160,14	207,69	229,60	232,96
Stopa procentowa (LIBOR 6-mies.; %)	12,37	7,32	5,28	2,12	0,69	0,41
Inwestycje (% PKB)	23,50	22,27	22,06	20,70	19,17	19,35
Oszczędności narodo- we brutto (% PKB)	21,50	19,26	19,52	16,75	16,32	16,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, October 2014, www.imf.org [data dostępu: 07.11.2014].

Kolejnym źródłem tak szybkiego rozwoju gospodarczego Chin jest postęp techniczny. Strategia chińskiego rządu polega na zachęcaniu zagranicznych przedsiębiorstw do podejmowania produkcji w Chinach i wspieraniu wspólnych przedsięwzięć (*joint venture*). Umożliwienie chińskim przedsiębiorstwom takiej współpracy pozwala na uczenie się od zagranicznych partnerów oraz na poprawę produktywności.

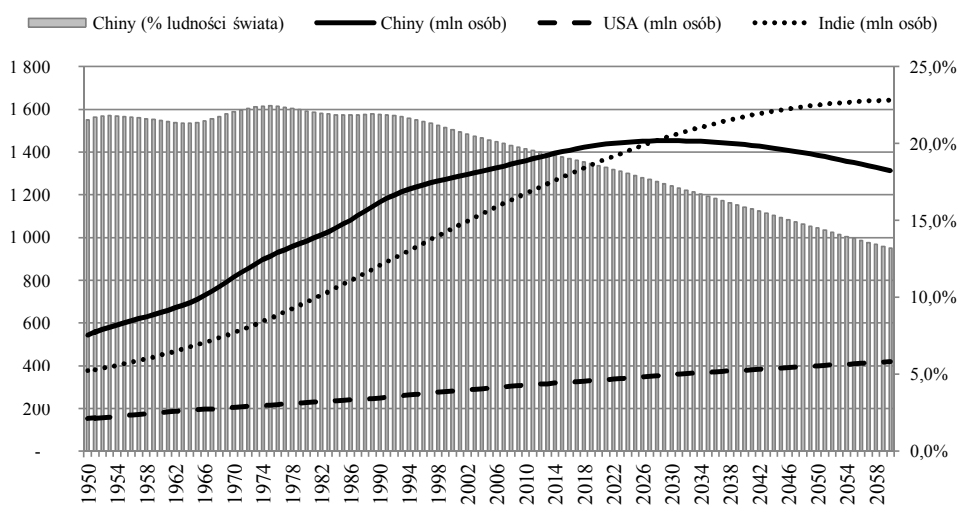
Ponadto udział Chin w światowej produkcji i wydobywaniu surowców w wielu dziedzinach przekracza 1/3 produkcji świata. Gospodarka chińska staje się też coraz bardziej otwarta, co przyczynia się do wzrostu udziału w handlu światowym i prze-

plywach kapitału. Na podstawie wskazanych faktów można stwierdzić, że Chiny stają się coraz ważniejszym podmiotem gospodarki światowej.

Mimo że Chiny odniosły wielki sukces gospodarczy, nadal są biednym krajem z wieloma problemami wewnętrznymi. Poziom życia w Chinach jest kilkakrotnie niższy niż w krajach europejskich czy USA. W celu ograniczenia negatywnych skutków szybko rosnącej liczby ludności Chin w 1977 r. została wprowadzona polityka kontroli populacji, czyli „polityka jednego dziecka”. Polityka ta prowadzi do ograniczania liczby ludności, ale Chiny nadal są najludniejszym krajem na świecie³⁰.

W 2013 r. liczba ludności na świecie wynosiła 7,244 mld, z czego ludność Chin – 1,394 mld (19,2%)³¹. Prognozy OECD wskazują, że do 2060 r. udział ludności Chin zmniejszy się do 1,313 mld (13,2% ludności świata). Zdecydowanie wyższy będzie udział mieszkańców Indii (16,5%)³².

Wykres 2. Liczba ludności Chin, USA i Indii w latach 1950–2060



Źródło: OECD, *OECD.StatExtracts*, Database (data dostępu: 08.11.2014).

W celu poprawienia warunków życia mieszkańców Chin wprowadzane są liczne reformy. Przykładem może być reforma meldunkowa³³, dzięki której ma zniknąć rozróżnienie na posiadaczy meldunków wiejskich i miejskich³⁴. Chiny

³⁰ W ostatnich latach nastąpiło złagodzenie polityki jednego dziecka w Chinach.

³¹ Ludność Chin stanowiła największy odsetek ludności świata w latach 1973–1977 (22,4%). OECD, *OECD.StatExtracts*, Database (data dostępu: 08.11.2014).

³² Według szacunków w 2028 r. liczba ludność Indii przewyższy liczbę ludności Chin.

³³ www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/chiny-obywatel-ze-wsi-obywatelem-i-kategorii (data dostępu: 10.11.2014).

³⁴ Osoby zameldowane na wsi były pozbawione możliwości korzystania z lepszych szkół, ochrony zdrowia, ubezpieczeń społecznych, legalnego zatrudnienia w miastach czy nawet możliwości kupna mieszkania.

rozpoczęły również reformy przedsiębiorstw państwowych³⁵. Plan reform został ogłoszony przez Xi Jinpinga w listopadzie 2013 r. Panowało przekonanie, że grupy interesu, czyli same przedsiębiorstwa państwowe, będą utrudniać reformy, jednak Xi Jinping działa zdecydowanie i widoczne są już pierwsze efekty. Według analityków o wiele lepsze byłyby odważniejsze eksperymenty z prywatyzacją, ale realia polityczne są takie, że władze państwowe chcą utrzymać kontrolę nad bankami, kolejami i innymi dziedzinami życia. Te ograniczenia nie dławiają jednak wszystkich inwestycji³⁶.

Zakończenie

Chińska Republika Ludowa jest jednym z krajów, które przestawiły gospodarkę z centralnie planowanej na rynkową. Nielicznym jednak krajom udało się osiągnąć taki sukces jak Chinom. W większości krajów, które przeszły transformację, na przykład w Rosji i krajach Europy Środkowej, przemianom ustrojowym towarzyszyła recesja gospodarcza, a tempo wzrostu przeważnie jest znacznie wolniejsze niż w przypadku Chin.

Ekonomiści nie są pewni, dlaczego to właśnie Chinom się udało. Niektórzy wskazują jako przyczynę wolniejsze tempo transformacji³⁷. Inni upatrują przyczyn w pozostaniu przy władzy partii komunistycznej – silny rząd umożliwił lepszą ochronę praw własności, stwarzając firmom zagranicznym zachętę do inwestowania³⁸.

Chiny są najludniejszym rozwijającym się krajem na świecie, który – aby kontynuować ten proces – będzie coraz bardziej wzmocniać współpracę ze wszystkimi państwami i regionami, niezależnie od ich lokalizacji, ustroju politycznego i uwarunkowań historycznych³⁹. W chińskiej polityce widoczne jest dążenie do zbalansowania dbałości o własne interesy narodowe i konieczności angażowania się w rozwiązywanie globalnych problemów, np. skutków ocieplenia klimatu czy globalnej nierównowagi płatniczej.

Chińska polityka zagraniczna realizowana jest za pomocą pieniędzy, nie broni, a jej realizatorami są chińskie firmy⁴⁰. Polityka zagraniczna Chin, której narzędziem są dziś chińskie firmy, jest szczególnie złożonym zagadnieniem również dlatego, że realizowana jest skutecznie. Ze względu na duże środki finansowe chińskich funduszy inwestycyjnych, państwowe wsparcie chińskich firm państwowych (SOE) oraz politykę zachęcania do inwestycji za granicą chiński kapitał prawdopodobnie będzie odgrywać w przyszłości coraz większą rolę⁴¹.

³⁵ www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-znow-reformuja-panstwowe-firmy.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Pierwsze chińskie reformy nastąpiły w rolnictwie w 1980 r., a nawet dziś współwłaścicielem wielu przedsiębiorstw jest państwo.

³⁸ Blanchard O., *Makroekonomia*, Warszawa 2011, s. 16–17.

³⁹ Wocheń K., op.cit., s. 31.

⁴⁰ Wocheń K., op.cit., s. 46.

⁴¹ Wocheń K., op.cit., s. 47.

W ciągu 65 lat od powstania ChRL został ukształtowany specyficzny styl chińskiej polityki zagranicznej. Chiny stoją przed szansami, ale również licznymi wyzwaniami i zagrożeniami, powinny zatem dołożyć szczególnych starań, jeśli chodzi o bezpieczeństwo i rozwiązywanie problemów. Chińczycy powinni nadal uczyć się teorii Deng Xiaopinga w dziedzinie spraw zagranicznych i pod kierownictwem rządu na czele z Xi Jinpingiem uprawiać niezależną pokojową politykę zagraniczną.

Bibliografia

- Augustyniak D., Piekarska A., *Chińska polityka kursowa a problem globalnej nierównowagi finansowej* [w:] Pietrasiak M., Kamiński T. (red), *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Łódź 2012.
- Białowas T., *Dynamika i wzrost znaczenia Chin w gospodarce światowej* [w:] B. Mucha-Leszko (red.), *Współczesna gospodarka światowa – główne centra gospodarcze*, UMCS, Lublin 2005.
- Blanchard O., *Makroekonomia*, Warszawa 2011.
- Chi-Kwan M., *America's response to the Chinese communist peaceful coexistence initiative, 1954–1957*, University of Hong Kong, 1996.
- China – U.S. relations*, Embassy of the People's Republic of China in the United States of America, www.china-embassy.org/eng/zmgxs/ocusr/t946195.htm.
- Di H., *The most respected enemy: Mao Zedong's perception of the United States*, Cambridge University Press on behalf of the School of Oriental and African Studies, „The China Quarterly”, 137(1994).
- Gang F., Perkins D.H., Sabin L., *People's Republic of China: Economic performance and prospects*, „Asian Development Review”, 15(2) 1997.
- Gillespie S., *Diplomacy on a south-south dimension: The Legacy of Mao's three-worlds theory and the evolution of Sino-African relations*, *Diplomacy on a South-South Dimension*, Intercultural Communication and Diplomacy, www.diplomacy.edu/sites/default/files/IC%20and%20Diplomacy%20%28FINAL%29_Part8.pdf.
- Halizak E., Kuźniar R., *Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2006.
- International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, 10.2014, www.imf.org.
- Kalha R.S., *Panchsheel – The five principles of peaceful co-existence*, Indian Council of World Affairs, New Delhi, 25.07.2014.
- OECD, *OECD.StatExtracts*, www.stats.oecd.org.
- Pollack J.D., Salomon R.H., *The Sino-Soviet conflict and American security concerns*, „The Rand Paper Series”, P-6288, 1979.
- Quadrennial Defense Review Report*, Department of Defense, Pentagon, Washington DC, 06.02.2006, www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf.

- Resumption of Sino-Japanese diplomatic relations*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18010.shtml.
- Shirk S.L., *Competition for power and challenges of reform in post-Deng China*, University of California, San Diego 1996.
- Snyder M., *The American Dream*, www.thedailysheep.com/not-just-the-largest-economy-here-are-26-other-ways-china-has-surpassed-america_102014#sthash.wrF012Yk.dpuf.
- Tieh S., *China in the UN: United with other nations?*, „Stanford Journal of Asian Affairs” 4(1) 2004.
- Wocheń K., *Ekspansja firm chińskich jako instrument realizacji polityki zagranicznej Państwa Środka. Rosnąca rola chińskich korporacji w wybranych regionach świata* [w:] Pietrasiak M., Kamiński T. (red), *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Łódź 2012.
- www.apec.org.
- www.brics5.co.za.
- www.imf.org.
- www.obserwatorfinansowy.pl.
- www.stosunkimiedzynarodowe.info.
- www.worldbank.org.
- www.wto.org.

Streszczenie

Celem artykułu jest ocenie zagranicznej polityki gospodarczej ChRL oraz wskazanie konsekwencji tej polityki dla pozycji Chin na arenie międzynarodowej. W opracowaniu przedstawiono cechy, cele, kierunki i narzędzia polityki zagranicznej, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów ekonomicznych. Najważniejszy wniosek z przeprowadzonej analizy to stwierdzenie, że w ciągu 65 lat od powstania ChRL powstał specyficzny styl chińskiej polityki zagranicznej, która realizowana jest za pomocą pieniędzy, a nie broni. Chiny doświadczyły istotnego awansu gospodarczego i społecznego, jednak nadal stoją przed szansami, ale też licznymi wyzwaniem i zagrożeniami.

Słowa kluczowe: Chińska Republika Ludowa, polityka zagraniczna, polityka gospodarcza

Summary

From Mao Zedong to Xi Jinping. The foreign economic policy of the PRC – characteristics, objectives, directions and tools

The aim of the paper is to evaluate the People's Republic of China's (PRC) foreign economic policy and to indicate the consequences of that policy for China's position on the international scene. The paper presents the characteristics, objectives, directions and tools of its foreign policy, with special emphasis on economic aspects. The most important conclusion from the analysis is that in the last 65 years, since the establishment of the PRC, a unique style of Chinese foreign policy was formed, which is based on money, not arms. China has experienced significant economic and social development, but is still facing opportunities as well as challenges and threats.

Keywords: People's Republic of China, foreign policy, economic policy

JEL: F50, N15, P20